

Zvonimir Lauc

**MORALITET, LEGITIMITET, LEGALITET – Zbirka radova,
Osijek, 2016., str. 695**

U svojim je istraživanjima etike političkog života *Max Weber* govorio da ona svojom problematikom uvijek prati ljude koji pokušavaju učiniti dobro. U načelu se prihvaća pretpostavka da su oni koji javno djeluju u prostoru vlasti i slobode nužno časni ljudi koji traže dobro. No u toj se sferi „dobri ljudi“ sučeljavaju s preteškim pitanjima; pokazuje se da njih nerijetko u akciju tjera skromno znanje; mnoge prati nedostatak autoriteta koji je u neskladu s njihovom odgovornošću; mnogi od njih služe razne gospodare; naposljetku i iskustvo nam govori da mnogi napore da se čini dobro mogu donijeti neočekivane i štetne posljedice.¹ Mogli bismo mirne duše kazati da o svemu tome na odgovoran i kompetentan način u svojoj posljednjoj knjizi piše i kolega *Zvonimir Lauc*, profesor emeritus Sveučilišta u Osijeku, dugogodišnji profesor tamošnjeg Pravnog fakulteta. A potonji je fakultet objavljivanjem knjige *Moralitet, legitimitet, legalitet – Zbirka radova* svečano i dostojno obilježio nedavni odlazak svog dugogodišnjeg profesora u mirovinu.

Knjiga *Moralitet, legitimitet, legalitet – Zbirka radova* opsežno je izdanje u kojemu je prvi dio posvećen ustavnom pravu (str. 11-353), drugi dio materiji lokalne samouprave (str. 365-552), dok je treći dio ponajviše posvećen pitanjima sveučilišta, studiju prava i brojnim drugim pitanjima društvenog interesa (str. 563-732). Knjiga sadrži i dva pogovora kolega i konstitucionalista koji su zajedno sa Z. Laucem radili na afirmaciji hrvatske ustavnosti i ustavnog prava niz godina (B. Smerdel, A. B.).

Evidentno je da je zajednički nazivnik svih nabrojanih tema „moralitet, legitimitet, legalitet“. No, gdje bi ove velike teme i pitanja kod Lauca čitatelj sa sigurnošću mogao identificirati i razumjeti? Kako uopće čitati ovu knjigu? Kao recenzentu i promotoru knjige, bilo mi je jasno da se ova zbirka radova ipak mora čitati na poseban način. A tu je potrebu jednostavno determinirala činjenica što nam tek odgovarajući način čitanja, poput nužno potrebne dioprije, otkriva svekoliki refleks postojećih i vladajućih političko-filozofskih ideja u javnom pravu suvremene države. *Jurgen Habermas* govori o „racionalnom sadržaju kulturalnog moderniteta“.² Njegovu spoznaju traži poseban način čitanja. *Ronald Dworkin*

¹ **Max Weber**, POLITICS AS A VOCATION, <http://anthropos-lab.net/wp/wp-content/uploads/2011/12/Weber-Politics-as-a-Vocation.pdf>

² **Peter U. Hohendahl**, THE DIALECTIC OF ENLIGHTENMENT REVISITED: HABERMAS' CRITIQUE OF THE FRANKFURT SCHOOL, *New German Critique*, No. 35, Special Issue on Jurgen Habermas (Spring - Summer, 1985), pp. 3-26.

takvo čitanje naziva „moralnim čitanjem ustava“. A „moralno čitanje ustava“ – kako misli R. Dworkin – polazi od toga da svi mi – „profesori, suci, građani – tumačimo i primjenjujemo apstraktne klauzule ustava na način da one zazivaju moralna načela političke opristojnosti i pravde“.³ Takvo je čitanje važno jer se upravo njime kristaliziraju zrnca „racionalnog sadržaja kulturalnog moderniteta“.

Naime, kritizirajući *T. Adorna* i *M. Horkheimera* u *Filozofskom razgovoru o modernitetu*, J. Habermas primjećuje da „dijalektika prosvjetiteljstva nije pravedna prema racionalnom sadržaju kulturalnog moderniteta“. A taj racionalni sadržaj, prema Habermasu, uključuje univerzalne temelje prava i moraliteta koji su isto tako bili inkorporirani, ali i iskrivljeni i nepotpuni, u institucijama ustavne države, i to u oblicima formiranja volje, te individualističkim modelima formiranja identiteta. Knjiga profesora Lauca je, za njegovog čitatelja, poput sita u kojemu ostaju zrnca „racionalnog sadržaja kulturalnog moderniteta“ ove zemlje!

Najnovije djelo *Zvonimira Lauca* profesora emeritusa Sveučilišta u Osijeku govori nam prije svega o svekolikoj problematici izgradnje ovdašnje demokratske ustavnosti koja transcendirira konkretne režime i njihova „zlatna“ i „dekadentna“ razdoblja. Raznolikošću i širinom svojih tema njegov *mélange* prezentira i sistematizira niz sadržajno raznolikih tekstova iz svih razdoblja dugog i aktivnog djelovanja u različitim sferama njegovog profesionalnog i društvenog života. S naglašeno kompetentnom ustavnopravnom pozicijom i orijentacijom, koju jednako afirmira na lokalnom, nacionalnom ali i na međunarodnom planu, profesor Z. Lauc nas ustrajno usmjerava prema brojnim alternativnim vizijama ljudske slobode, digniteta, osobnosti i izražavanja koje su se u posljednjih pola stoljeća demonstrirale na planu nacionalne i komparativne ustavnosti. Kao dugogodišnji istraživač fenomena koji su se reflektirali u hrvatskom i komparativnom ustavnom pravu, kako socijalističkog tako i postsocijalističkog razdoblja, Z. Lauc nam otkriva svu raznolikost mogućih koncepcija temeljnih ustavnopravnih ideja. Krajnju svrhu toga istraživanja prirode ljudskih i društvenih odnosa koje su se u Hrvatskoj, i šire, konstitucionalizirale u dekadama na prijelazu 20. i 21. stoljeća, autor vidi u nužnosti boljeg razumijevanja potencijala, prirode i granica naše slobode kao najpoželjnije mogućeg „racionalnog sadržaja kulturalnog moderniteta“.

Koncentrirajući u ovoj opširnoj zbirci radova (*collected papers*) tekstove različite tematike, interesa i karaktera, autor nam zapravo otkriva misiju, viziju i raspon djelovanja angažiranog ustavnog pravnik u Hrvatskoj na prijelazu 20. u 21. stoljeće. Njegova je poruka da se mandat demokratski osviještenog ustavnog pravnik, ali i političkog građanina, ispunjava u zadaći jačanja ustavne

³ R. Dworkin, THE MORAL READING OF THE CONSTITUTION, *The New York Review of Books*, March 22, 1996 Issue.

demokracije, intenzivnim istraživanjima i potragom za pravnom zaštitom od arbitrarnog i nepriličnog političkog ponašanja, lošeg i pogrešnog administriranja i zloupotrebe vlasti u pitanjima od državnog i društvenog interesa. Njegova ustrajna kritika svake loše vlasti i permanentno zagovaranje praktičnog ustavnog arsenala medijacije, koncilijacije, pregovaranja i drugih procedura koje osiguravaju pošteno, pravedno i odgovorno odlučivanje u društveno-političkoj domeni (državi, samoupravi, sveučilištu itd.) jača strateške ciljeve i vjeru u viziju dobre vladavine u svakoj sferi vlasti i društvenog života. U toj se perspektivi akcentira i dobiva svoj smisao sve ono bez čega nema dobre države i politike u interesu pojedinca i naroda. Zato ovaj *mélange* profesora emeritusa Zvonimira Lauca treba shvatiti kao njegovo ultimativno i snažno podsjećanje da nema stabilne ustavnodemokratske države ako ona ne počiva na ljudskom dostojanstvu i integritetu ljudske osobe, zaštiti ljudskih prava i sloboda, vladavini prava, jednakosti, poštenju i pravednosti, transparentnosti, diobi vlasti i narodnom suverenitetu kao čvrstim i trajnim stupovima republikanske ustavnosti i ustavnog prava. I opet se vraćamo na već spomenuti „racionalni sadržaj kulturalnog moderniteta“ kao *conditio sine qua non* moderne ustavnodemokratske države. Na čitatelju je da skine kapu naporu piscu, ali i odgovorno prosudi svatko za sebe koliko je vrijedio njegov napor a koliko je u ovoj sredini takav glas bio i ostao *vox clamanti in deserto*.

Prof. dr. sc. Arsen Bačić